

SZAKDOLGOZAT

PAPP CINTIA FANNI

tanító

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Tanító Szak

**TANÓRÁN KÍVÜLI KÖZÖSSÉGI TEVÉKENYSÉGEK 1980 -
2000-IG**

**A Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolája
brigádnaplóin keresztül**

Belső konzulens:	Belovári Anita PhD adjunktus
Készítette:	Papp Cintia Fanni BEEI08 Levelező tagozat
Tanszék:	Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
1.1. Bevezető gondolatok.....	4
2. A cserkészmozgalom, mint az úttörőmozgalom előképe Magyarországon.....	5
3. A kisdobos- és úttörőmozgalom, valamint a brigádmozgalom Magyarországon.....	5
3.1. Történeti áttekintés.....	5
3.2. A gyermekmozgalom megalakulásának körülményei.....	7
3.3. A kisdobosok.....	9
3.4. Az úttörők.....	10
3.5. A brigádmozgalom.....	11
4. Kutatási módszer.....	12
4.1. Kiválasztott módszer.....	12
4.2. Mintavétel módja, körülményei.....	12
5. A Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolájának helye, rövid településtörténete, az intézmény története.....	13
5.1. Komló.....	13
5.2. Az intézmény bemutatása.....	15
6. A szocialista eszmék és az úttörőmozgalom megjelenése az oktatásban.....	17
7. A mozgalom hatása a pedagógusok szabadidős tevékenységeire.....	22
8. Összegzés.....	29
9. Irodalomjegyzék.....	31
10. Mellékletek.....	34

1. Bevezetés

Szakedolgozatom témája a tanórán kívüli tevékenységek feltárása, különös figyelmet fordítva a pedagógusok nézőpontjából való megközelítésre az 1980-as évektől a 2000-es évekig a Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolájában.

1.1. Bevezető gondolatok

Mint tanító szakos hallgató, és mint napközis tanító fontosnak tartom a szabadidő helyes eltöltését és a gyermekek arra való nevelését. Munkám során mindig a diákok életkori sajátosságaihoz illeszkedő módon próbálom őket segíteni abban, hogy szabadidejükben sportoljanak, pihenjenek vagy megfelelő módon játsszanak.

A tanulók délutáni tevékenységeiről összességében elmondható és megfigyelhető, hogy az évek során folyamatosan változnak. A gyerekek egyre elfoglaltabbak, gyakran a hét minden napján más-más külön órán, foglalkozáson vesznek részt. Nem biztos, hogy az a megfelelő megoldás, ha minden perce le van foglalva a gyermeknek. Úgy gondolom, hogy a legelső és legfontosabb az, hogy a kiválasztott tevékenységekben valóban örömet lelje. A diákok is igénylik néha az egyedül, nyugalomban töltött időt, így nekik is meg kell találniuk azt a módot, amivel saját maguk is le tudják kötni a szabadidejüket.

Az ember és társadalom műveltségterületemnek köszönhetően, valamint szüleim, rokonaim, munkatársaim elmondásai alapján ismerhettem meg közelebbről a kisdobos- és úttörőmozgalmat, annak akkori szerepét és jelentőségét. Az 1940-es években úgy tartották, hogy az úttörőszervezeteknek legalább annyi feladata van, a gyermekek nevelésében és személyiségfejlesztésében, mint az iskoláknak. Valamint célul tűzték ki, hogy a tanulók elsajátítsák a szabadidő eltöltésének helyes és ésszerű módjait.

Dolgozatom célkitűzése, hogy betekintést nyerhessek a Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolája, akkoriban Április 4. Utcai Általános Iskola nevet viselő intézmény brigádnaplóinak és akkori dolgozóinak köszönhetően a fent említett mozgalmak világába, hatékonyságába, esetleges nehézségeibe.

Mivel a fő forrásom a brigádnapló volt a munkám során, amit a tantestület tagjai írtak, ezért a pedagógusok szemszögéből nézve készült el a dolgozatom. Így arra a fő kérdéskörre kerestem a választ, hogy a gyermekmozgalom mennyiben befolyásolta a pedagógusok szabadidős

tevékenységeit, mennyi többletmunkával járhatott a különféle tevékenységek megszervezése, a gyermekek felkészítése.

2. A cserkészmozgalom, mint az úttörőmozgalom előképe Magyarországon

A cserkészmozgalom 1907-ben alakult meg Robert Stephenson Smyth Baden-Powell kezdeményezésére az Egyesült Királyságban, aki úgy látta, hogy szüksége van a brit fiataloknak egy őket támogató szervezetre. A cserkészlet célja az volt, hogy a gyerekeket jó állampolgárrá nevelje és a közösség hasznos tagjaivá fejlődjenek. Mind ezek érdekében szabadban végezhető tevékenységeket (táborozást, túrázást), valamint játékos feladatokat szerveztek a tagok számára (Johnston 2012, 2). A fiatalok ismertetőjele az egyenruha, amely ingből, rövidnadrágból, télen hosszúnadrágból, kalapból, nyakkendőből és a nyakkendőgyűrűből áll. Ingeiken pedig jelvényeiket, kítűzőiket viselik.

Az ötlet sikeresnek bizonyult, a mozgalomban résztvevők száma folyamatosan nőtt, 2007-ben a megalakulás századik évfordulóján világszerte 28 millió cserkész tevékenykedett 216 országban (Sz.n. 2007).

Magyarországon a cserkészmozgalom 1912. december 28-án alakult meg. Országos szinten megkezdődtek a szervezési munkálatok, megalakultak az első csapatok is. Nemzetközi cserkész összejöveteleken, versenyeken vettek részt, melyekhez hozzátartozott kivétel nélkül a táborozás is. A második világháború idején fennmaradásuk veszélybe került, a hatalom vezetői feloszlatták a mozgalmat. A Magyar Kommunista Párt 1948-ban a cserkészletet egyesítette a Magyar Úttörők szövetségével. A rendszerváltás idején szerveződött csak újjá a cserkészmozgalom az országban (Múlt-kor 2022.12.28).

3. A kisdobos- és úttörőmozgalom, valamint a brigádmozgalom Magyarországon

3.1. Történeti áttekintés

Mielőtt rátérnék a különböző mozgalmak megalakulásának helyzetére, szeretnék kitekinteni a magyar történelem ezen szeletének jellemzőire, fontosabb komponenseire.

Magyarország az Osztrák–Magyar Monarchia részeként az I. világháború után olyan súlyos válságba került, hogy az állam további fennmaradása is kockázatosnak volt tekinthető. Megalakult egy kormány, ami azonban sikereket nem tudott elérni, és külpolitikai kudarcokat is szenvedett.

A Kommunisták Magyarországi Pártja 1918. november 24-i megalakulása után szinte közvetlenül már élesen támadta a hatalmon lévő kormányt (Csunderlik 2023, 141). A párt erőteljesen hirdette a kommunista ideológiákat, melyek akkoriban nagy népszerűségnek örvendtek. 1919. március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát (Csunderlik 2023, 141), vagyis a Magyar Tanácsköztársaságot. Megkezdődtek az államosítások, állami tulajdonba vették az ország szinte összes vállalkozását, gyárait, bányáit, kulturális intézményeit, valamint oktatási intézményeit is. Az oktatásügyet is ebben az időszakban reformálták meg. Ingyenes, kötelező oktatást vezettek be, az egyházi iskolák működését megpróbálták ellehetetleníteni, tanáraikat még a tanítástól is eltiltották.

A kormányzat kezdeti támogatottsága alábbhagyott, ugyanis a magántulajdonától megfosztott lakosság értetlenül állt a kialakult helyzet előtt. A vallásos falusi lakosság pedig az egyházat ért intézkedések miatt volt zaklatott hangulatban. A szomszédos országok sem nézték jó szemmel a kommunista eszmék terjedését, tartottak tőle, hogy az ő országaikra is kiterjed az elmélet. Ezért fegyvereseket toboroztak és megindították a támadást Magyarország ellen. Az ország ellentámadásba lendült, bevezették az általános hadkötelezettséget, így a magyar Vörös Hadsereg létszáma szinte a duplájára emelkedett. Mind ezek ellenére nem sikerült visszaverni a támadást, összeomlott a magyar sereg. A vezetők lemondtak, visszavonatták rendeleteiket. Véget ért az ország első, szovjet mintát másoló diktatúrája (Udvardy 2005).

Ezután a két világháború között olyan intézkedéseket hoztak, amik megszilárdították az ország politikai, gazdasági és társadalmi helyzetét. Az állami tulajdonba vett intézményeket, gyárakat, üzemeket visszaszolgáltatták tulajdonosaiknak, újra a keresztény hitvallás volt az emberek életében a meghatározó világkép.

Az ország azonban a területviszaszerzési stratégiái miatt a náci Németország oldalán belépett a II. világháborúba. A háborúban való részvétel az ország szempontjából kedvezőtlenül alakult, szinte a teljes hadsereg megsemmisült. A sorozatos kudarcok láttán Magyarország kilépni szándékozott a harcokból, azonban ezt a németek árulásként élték meg. Megszállták csapataikkal az országot, a vezetésbe pedig az ő érdekeiket teljes mértékben kiszolgáló

tagokat ültettek. Könyörtelen terrort alkalmaztak, az egész ország a háború színterévé változott (Múlt-kor 2015).

1944 novemberében megjelentek az első szovjet csapatok az ország területén (Tarján é.n.). A szovjet Vörös Hadsereg felszámolta a terrort és a német megszállást, véget vetve így a térségben zajló háborúnak. Ez a nap 1945. április 4. volt a szovjet hadijelentések szerint (Tarján é.n.). Úgy tartották akkoriban, hogy ezzel a szovjetek felszabadították az országot.

A II. világháborút követően az ország a Szovjetunió megszállási övezetébe tartozott, így ez egy újabb megszállást eredményezett, elkezdődött a kommunista diktatúra újbóli kiépítése az előző időszakhoz hasonló elemek felhasználásával (Albert 2011, 88). Ezt az időszakot a dolgozatom további részében fejtem ki, az ifjúsági- és gyermekmozgalmak vonatkozásában, valamint a tanintézményekben megjelenő szocialista ideológiák tükrében.

3.2. A gyermekmozgalom megalakulásának körülményei

Magyarországon egy kommunista mintára létrehozott gyermekmozgalom gondolata és tervezete már az I. világháború után, a Tanácsköztársaság idején körvonalazódni látszott. Azonban, mivel ez az időszak elég rövidnek volt tekinthető az ország életében, támogatottság hiányában, így ez a terv nem volt alkalmas arra, hogy az elképzelések szerint megvalósuljon (Záhonyi 1976, 9).

1940-es évek végére a korábbiakban illegalitásra kényszerülő kommunista párt a szovjet ellenőrzés miatt megszerezte a politikai hatalmat és Magyar Kommunista Párt néven az 1950-es évek első felében állampárti diktatúrát épített ki (Olasz 2020, 122). Meghirdették az ország háború utáni helyreállításának programját.

Az uralmon lévő párt nem tűrt meg maga körül más politikai szervezeteket, ők voltak az egyedüli irányítói az országnak. A pártállam, amellet, hogy közvetlenül irányította az államot, a polgárok életébe is igyekezett teljeskörű betekintést nyerni. Emiatt volt jelen az általuk hirdetett eszme az élet szinte minden területén, így beleértve az oktató-nevelő munkát is (Horváth 2016, 95).

A II. világháború utáni hetekben, hónapokban az ország újjáépítésére, mások megsegítésére egyre több alkalommal toboroztak gyerekeket is, akik részt is vettek tömegével a munkálatokban. A vezetők, itt beleértve a pedagógusokat is, szükségesnek érezték egy gyermekmozgalom létrehozását, látván, hogy milyen jól aktivizálhatók és ösztönözhetőek a

gyermek a közösségért tett tevékenységek során. A Gyermekbarátok Országos Egyesületén belül, ahol az ifjúság érdekeit szem előtt tartó felnőttek dolgoztak, egy demokratikus gyermekszerveződést alakítottak meg, és kidolgozták ideológiai és nevelési irányelveit is. A mozgalomnak az úttörő nevet adták (Záhonyi 1976, 10, 11).

Az úttörőmozgalom eszmerendszere a magyar történelem korábbi hagyományaira épült. Kiemelkedő szerepet kapott az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eszméinek újragondolása, illetve tovább éltetése. Emiatt az úttörők 12 pontját, másnéven az úttörőélet törvényeit, a márciusi ifjak 12 pontjához hasonlóan fogalmazták meg, valamint megtartották az Előre! köszöntést is, amit akkoriban a honvédek használtak egymás között (Záhonyi 1976, 13).

A szerveződés megalakulásának kezdetekor a gyerekek még nem voltak életkorok szerinti bontásban, együtt szorgoskodtak a 6-14 éves korúak a csapatokban. Ilyenkor egyenruhájuk színe sem volt még egységes, a ruha kék színű volt, a nyakkendő színét, pedig minden csapat maga választhatta ki. Évek multával különítették el a különböző életkorú gyermekeket, valamint egységesítették öltözküket (Záhonyi 1976, 14).

Folyamatos létszámgyarapodás jellemezte az úttörőmozgalmat, emiatt az úttörőszervezet iskolai működését Szávai Nándor budapesti tankerületi főigazgató engedélyezte 1946. október 10-i rendeletében. (Záhonyi 1976, 15). A gyakorlatban viszont ez nem tudott igazán megvalósulni, ugyanis az iskolák javarészt még egyházi fenntartásúak voltak, így továbbra is akadályozva voltak az úttörőcsapatok kialakításai és megszervezései. Évekkel később, 1948. június 16-án az állampárt rendeletben mondta ki, hogy az ország nem állami fenntartású intézményeit állami tulajdonba veszik (Pukánszky 2019). Így már nem állt akadály az iskolai keretek között folyó úttörőmozgalom életre hívásának útjában.

Kezdetben több nehézséggel is szembe kellett néznie a mozgalomnak. Az iskola igazgatója felelősséggel tartozott az adott úttörőcsapat működésért, a szükséges személyi és tárgyi feltételek is biztosítania kellett volna. Ez azonban sokszor nem tudott megvalósulni, ugyanis eleinte kevés volt a képzett vezető, nem volt meg a kellő tapasztalatuk ennyi gyermek vezetéséhez. Emellett gyakori volt, hogy az iskolák már alapjába véve zsúfoltak voltak, problémát jelentett külön helyiségek biztosítása a foglalkozások megtartására.

A másik fő akadály, ami eléjük gördült azt 1956-ban kitört, akkoriban a szovjet vezetés miatt kirobbantott, ellenforradalomnak nevezett esemény volt, ami az úttörőcsapatok

tevékenységének beszüntetését eredményezte. A forradalom leverése után nehezen állt helyre a korábbi rendszer, előfordult, hogy verbális és testi bántalmazás is érte az úttörőket. Gúnyos szavakkal illették őket társaik, letépték nyakkendőjüket, rosszabb esetben megverték őket. Az állampárt azonban rögtön cselekedett, és az iskolákban dolgozó párthű pedagógusok segítségével újra megszervezték őrseiket, rajukat, csapatukat (Záhonyi 1976, 21).

Az újjáalakulást követően folyamatosak voltak azok a programok, országos mozgalmak, amelyeken aktívan részt vettek az ország úttörőcsapatai, így volt képes a szervezet több évtizeden keresztül fennmaradni.

A kisdobos és az úttörő mozgalomban több politikai, ideológia elem is megfigyelhető. Elsődleges célja mindenképp a szocializmus eszméinek megerősítése volt a diákokban, minél korábbi életkortól kezdve. Úgy tartották, hogy az így felnövő gyerekek tovább folytatják majd a tevékenységeket felnőttként a kommunista szervezetekben, vagy akár az állami pártban.

3.3. A kisdobosok

A mozgalom legfiatalabb, 7-10 éves tagjai. Az óvodából iskolába érkező gyerekek számára az intézményváltás mellett egy másik nagy mérföldkövel is szembe kellett nézniük, a kisdobossá válással.

A felavatásuk ünnepélyes keretek között, évente zajlott. A tanulók számára ez a közösséghez tartozást és a teljes jogú iskolássá válást jelentette. Az avatás során miután a gyerekek felsorakoztak tanítójukkal, köszöntötték őket, majd közösen elénekelték a Himnuszt. Ezután a kisdobosok esküt tettek, majd az iskolai úttörői a frissen felavatott gyerekek nyakába kötötték a kék színű nyakkendőjüket, majd pedig felesküdték a kisdobosok hat pontjára is.

1. A kisdobos hűséges gyermeke a magyar hazának.
2. A kisdobos szereti és tiszteli szüleit, nevelőit, pajtásait.
3. A kisdobos szorgalmasan tanul és dolgozik, segíti társait.
4. A kisdobos igazat mond és igazságosan cselekszik.
5. A kisdobos edzi testét és óvja egészségét.

6. A kisdobos úgy él, hogy méltó legyen az úttörők vörös nyakkendőjére. (TanNé, 2012)

3.4. Az úttörők

A felső tagozatossá váló kisdobosokat úttörökké avatták, szintén ünnepi keretek között. Nekik már a kék helyett vörös színű nyakkendőt kötöttek a nyakukba a KISZ-esek, vagyis a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség tagjai, más esetben az általuk választott rokonok, de előfordult, hogy a közeli laktanya sorkatonái. Majd pedig felesküdték az úttörők 12 pontjára. Az úttörők 12 fogadalmi pontja a kisdobosok 6 pontjához hasonlóan növelte az összetartozás érzését.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az ő törvényeik között már megjelenik az ideológia nevelés, különösen a 4. és 12. pontjukban olvasva.

1. Az úttörő hű gyermeke hazánknak, a Magyar Népköztársaságnak, felelősséggel dolgozik érte.
2. Az úttörő erősíti a népek barátságát, védi a vörös nyakkendő becsületét.
3. Az úttörő szorgalmasan tanul, a világ és önmaga megismerésére törekszik.
4. Az úttörő gyarapítja és védi a szocialista társadalom értékeit.
5. Az úttörő, ahol tud, segít és önként szolgálja a közösséget.
6. Az úttörő igazat mond és igazságosan cselekszik.
7. Az úttörő szereti, tiszteli szüleit, nevelőit és az idősebbeket.
8. Az úttörő igaz hű barát.
9. Az úttörő bátor és fegyelmezett.
10. Az úttörő szereti és védi a természetet.
11. Az úttörő edzi testét és óvja egészségét.
12. Az úttörő úgy él, hogy méltó legyen a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség tagságára. (TanNé, 2012)

3.5. A brigádmozgalom

Dolgozatom elkészítéséhez két, az iskola tantestülete által vezetett brigádnaplót, mint primer forrást is használtam. Emiatt elengedhetetlennek tartom a brigádmozgalom rövid bemutatását is.

Mint, ahogyan sok elem Magyarországon a szocializmus idejében, a brigádmozgalom is a Szovjetunióból került átvételre. A Szovjetunióban kezdetben az ipari munkások körében bontakozott ki, majd rövid időn belül elterjedt a tudományos és szellemi munkák ágazataira, beleértve az oktatást is.

Hazánkban a korszak brigádmozgalma inkább a korábbi évek sztahanovista mozgalmainak egy kevésbé szélsőséges változata volt. Különbségként azonban fontos kiemelni, hogy ameddig a sztahanovista mozgalomban az egyén teljesítménye számított, addig a brigádmozgalomban egy adott dolgozói csoport összességében elvégzett munkája volt számottevő. Tagjai közös munkát végeztek az élet minden területén (Horn 2012, 306).

A rendszer országos szinten népszerűsítette a mozgalmat, így jutott el az újonnan megépült komlói iskolába is a munkaverseny ezen formája a 1980-as években. Az akkor Április 4. Utcai Általános Iskola nevet viselő intézmény tantestülete szorgosan vezette a vörös borítású brigádnaplóját.

Fontosnak tartották a tanévek elején kitűzött tervek teljesítését, de a mindennapi teendők mellett szoros, már-már baráti kapcsolatot ápoltak egymással. A naplókban jól kitűnik, hogy gyakran szerveztek közös szabadidős tevékenységeket, országon belüli és kívüli kirándulásokat, tartották a kapcsolatot az éppen szabadságon vagy GYES-en levő kollegákkal. Magánjellegű pillanatokot is rögzít a napló, ilyen például egy-egy tantestületi tag házasságkötése, illetve a gyermekek megszületése. Ezeket az alkalmakat folyamatosan rögzítették az utókor számára is, képekkel, képeslapokkal, rajzokkal díszítették az egy-egy mondatos beszámolókat (Tóth-Péter 2017).

A tantestületi kirándulások alkalmával eljutottak többen között Székesfehérvárra, Visegrádra, Szentendrére, Sopronba és Sárvárra. Kedvelt célpontjaik közé tartoztak a Balaton parti települések is, ahol a látnivalók mellett lehűthették magukat a tó vizében is. Ezekben az alkalmakon mindenki részt vett, elvéve fordult elő egy-két alkalom, amikor valaki saját, vagy gyermeke betegsége miatt nem tudott részt venni ezeken az országjáró közös programokon.

Magtálálhatók emellett a naplóban vidám hangulatú nőnap-i üdvözlések, születésnap-i ünnepek, táborozási élmények, nyári kalandok. Mindemellett azonban a szocializmus nagy állami ünnepeinek megtartása és élménybeszámolója is helyet kapott az oldalakon, melyek akkoriban nagy jelentőséggel bírtak.

Úgy gondolom, hogy ezek a brigádnaplók remekül dokumentálják az intézmény dolgozóinak mindennapjait, a számukra fontos, nagy jelentőséggel bíró magánjellegű, valamint állami eseményeket, a gyermekek versenyen elért eredményeit, a pedagógusok számára adott kitüntetések, elismerések.

4. Kutatási módszer

4.1. Kiválasztott módszer

Kutatásomban a Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolája egykori, és jelenlegi pedagógusait, valamint az intézmény jelenlegi vezetőjét kerestem fel kvalitatív kutatási módszerrel, azon belül pedig a félig strukturált interjútypust alkalmaztam.

A vizsgálat célja, hogy betekintést nyerhessek az intézményben megalakuló gyermek- és ifjúsági mozgalmak világába, hatékonyságába, esetleges nehézségeibe. Emellett pedig válaszokat kerestem arra, amit már a bevezetésben említettem is, hogy a gyermekmozgalom mennyiben befolyásolta a pedagógusok szabadidős tevékenységeit, mennyi többletmunkával járhatott a különféle tevékenységek megszervezése, a gyermekek felkészítése.

A kérdéssor összeállításakor törekedtem az eldöntendő kérdések elkerülésére, amelyek egyhangúvá tennék a folyamatot, valamint körültekintően alakítottam ki a kérdések sorrendjét és szövegezését, hogy a célnak megfelelő, releváns válaszokat kapjak végeredményül. Az interjúvázlatot mindezen célok érdekében jól kellett megszerkesztenem. Amiatt választottam ezt a lehetőséget, mert így viszonylag rövid idő alatt sok információhoz juthattam a témával kapcsolatban (Boncz 2015, 36).

4.2. Mintavétel módja, körülményei

A találkozások minden esetben személyes jelenléttel történtek, a délutáni/esti órákban. Az interjú elkészítésekor törekedtem arra, hogy az interjúalanyom minden esetben komfortosan

érezze magát, ezért lehetőséget adtam számukra, hogy ők válasszák meg találkozásunk helyszínét.

A beszélgetések elején strukturált interjúra hasonlító kérdéseket tettem fel, majd kérdéseim nyitottabbakká váltak, hagytam az interjúalanyomat, hogy bátran részletezze gondolatait egy-egy kérdés kapcsán. Úgy érzem a módszer segítségével betekintést nyerhettem mélyebben a témába, felszínre kerültek a válaszadók belső értékei, életfelfogásuk, belső motivációjuk. Az interjúk során telefonnal rögzítettem a beszélgetést a résztvevők engedélyével, ugyanis ez nagymértékben megkönnyítette az elemző munkámat, semmilyen részlet felett nem siklottam el ezáltal (Boncz 2015, 36harm).

Elemzéskor a kérdésekre adott tényszerű válaszok mellett, igyekeztem az interjú során látott testbeszédre, egy-egy kérdésre való pozitív vagy negatív hangulatú reagálásra visszaemlékezni, hogy minél világosabb kép alakuljon ki a témával kapcsolatosan.

A dolgozat további részében a válaszadóim neve személyiségi jogaik védelme és külön kérésük miatt nem teljes formában szerepelnek.

5. A Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolájának helye, rövid településtörténete, az intézmény története

5.1. Komló

Komló Magyarország déli részén, a Mecsek hegységben fekszik, Baranya vármegye északi részében. A település hosszú történelmi múltra tekint vissza, hiszen története egészen a rómaiak idejéig nyúlik vissza. Földmunkák során több alkalommal bukkantak római kori lakóházak, villák maradványaira, amik bizonyítják, hogy már akkor lakott volt a terület (Kutnyánszky 1957, 24).

Későbbiekben az akkori falu neve már okleveleken, lajstromokon is szerepelt, így története hitelesebben megismerhető. Egy 1554-ből származó török összeírás szerint tíz család élt a településen (Harnóczy 1992, 8). Miután a törökök kivonultak az országból az elbujdosott lakosság fokozatosan visszatért és ismételten benépesítették a helységet.

A népesség folyamatosan változott, mind számában, mind összetételében. Nagy számban települtek le a német nemzetiség képviselői is, akik felhasználva ismereteiket különféle

mesterségekben és iparágakban egy korszerűbb megélhetési körülményeket biztosító településarculatot hoztak létre.

1812-ben felfedezték, hogy ipari termelésre alkalmas feketekőszén található meg település közvetlen környezetében (Harnóczy 1992, 8). Az első táró azonban csak 80 évvel később, nyílt meg, majd ezután egyre több aknát nyitottak meg, emellett pedig megkezdődtek a bányászati termelést kiszolgáló épületek megépítései is.

A valódi fellendülést azonban a modern nagyüzemi mélyműveléses szénbányászat megindítása okozta. A termelés folyamatos növekedésével párhuzamosan nőtt a település lélekszáma is, mert Magyarország különböző pontjairól és a határokon túlról is érkeztek munkások, akik letelepültek a számukra felépített lakótelepeken. A bánya fejlesztése, a termelés fokozása óriási léptekkel haladt előre (Cserdi 1981.02, 82.). Komló 1951. szeptember 2-én lett város (Cserdi 1981.01, 79.o) és ekkor rendezték meg az első bányásznapot is. Mondhatjuk, hogy „Komlót a szén tett várossá” (Cserdi 1981.04, 84).

Ebben az időszakban a várost erőteljesen fejlesztették, hogy hozzásegítse az országot ahhoz, hogy a szocialista eszmékhez igazodva a vas- és acélgyártás hazájává tegyék az országot. A vasgyártáshoz ugyanis elengedhetetlen elem a jó minőségű feketeszen, amit a város folyamatosan ontott magából.

Több mint száz évvel később, 2000-ben befejeződött a szénbányászat Komlón, leállt a bányászati tevékenység. A város átvészelte ezt a nehezebb időszakot, sokan tekintenek büszkén vissza a múltra.

„A város mai arculata nem csupán a bánya anyagi segítségének eredménye, hanem a bányászok lelkes munkájának is. Nincs iskola, művelődési intézmény... melynek megvalósításához ne járultak volna hozzá munkájukkal vagy „téglajegyekkel” (Jakab 2004.02, 108).”

Komló városában öt általános iskolában, egy speciális gyógypedagógiai iskolában, valamint egy gimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai intézményegységgel is rendelkező összevont középiskolában tanulhatnak a város és vonzáskörzete diákjai. Ezen felül az Erkel Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézmény szolgálja a gyermekek és fiatalok kulturális továbbképzését.

5.2. Az intézmény bemutatása

A dolgozatomban bemutatott iskola a város V. ötéves tervének keretein belül épült fel a település legfiatalabb városrészében, Szilvásban. 1981. február 9-én ünnepélyes keretek között került átadásra. A tanintézmény főépülete két szárnyra oszlik, amelyben megtalálhatóak a tantermek, akkoriban szám szerint nyolc, a napközis termek, az előadók, a könyvtár és az úttörőszoba. „Tanárok, diákok és szülők lelkesen dolgoztak azért, hogy az iskola megkezdhesse munkáját. Tulajdonképpen „úttörő” munkát végeztünk, bár csapatunk még nem volt. Az iskolán belül már ekkor több ezer óra társadalmi munkát végeztünk.”¹

Az intézmény lakótelepi környezetben található, azonban ettől függetlenül sok zöld területtel rendelkezik az iskola környezete és az iskolaudvar is. Az addig még beépítetlen, szinte erdős rész az iskola megépítésekor még inkább bosszúságot okozott, mint örömet az iskolába érkezők számára, ugyanis akkor még betonos út nem vezetett az iskolához, ezért esős időben több centiméteres sárrétegen átgyalogolva kellett eljutni a bejáratig. Ez az állapot rövid időn belül azonban a tantestület, a szülők és a város összefogásának jóvoltából megszűnt, aszfaltozásra került az iskola bejáratához vezető terület, és meg egy nagyméretű parkoló is kialakításra került.

A városban megtalálható iskolákkal összehasonlítva egy egyedülállóan nagy kiterjedésű udvar tartozik az intézményhez. Ennek egy részének lebetonozása is a szülők társadalmi munkájának volt köszönhető. A gyerekek ezen az udvaron a mai napig szívesen töltik el órák közötti szüneteiket és délutáni szabad idejüket is. Ezen kívül egy labdarúgó pálya, egy újonnan megépített játszótér és egy filagória is megtalálható már az iskolaudvaron, a gyerekek nagy örömeire.

Az intézmény akkoriban az Április 4. Utcai Általános Iskola nevet viselte, és ebben az időszakban kötelező jelleggel az orosz nyelvi tagozat dominált. 313 tanulóval és 21 pedagógussal kezdődött el az oktató-nevelő munka, az új iskolában. A diákok létszáma évről évre emelkedett, a maximális számuk 625 fő volt az 1984/85-ös tanévkezdéskor.²

A kezdetektől 1990-ig dr. Tóth Tiborné vezette az intézményt, majd Tillinger Jánosné később pedig Benkéné Somogyi Gyöngyi töltötte be az igazgatói, majd tagintézmény-vezetői posztot.

¹ Brigádnapló I.: Április 4. Utcai Általános Iskola: 1981. Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolája tulajdona.

² Uo.

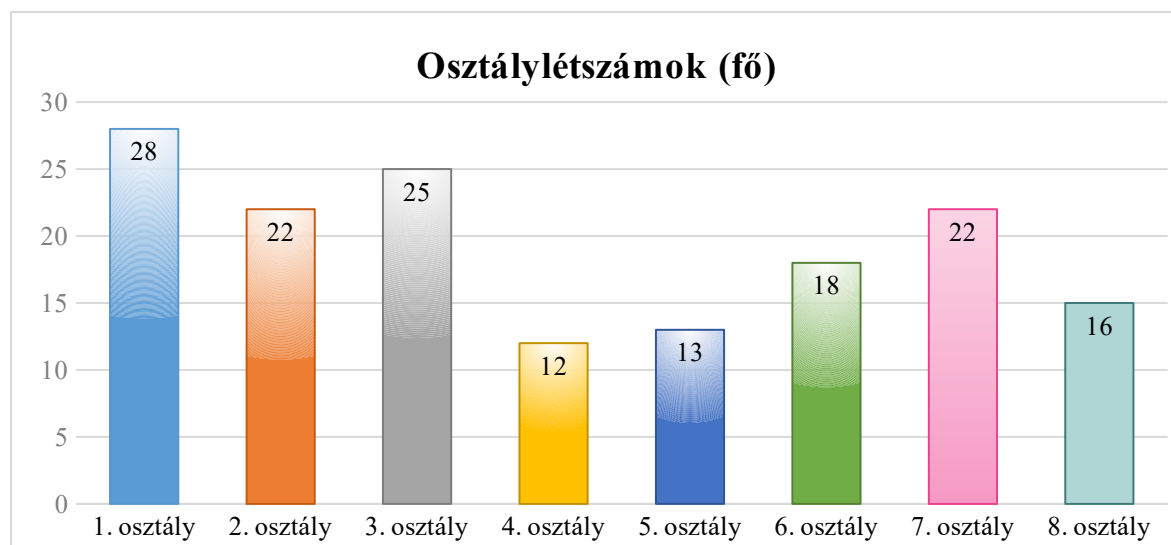
Ezt a feladatot 2020. augusztus 16-tól Mukliné Kostyál Irén tölti be. Az iskola a Szilvási Általános Iskola tagintézménye, az intézményvezető Dobóné Bencze Zsuzsanna.

Az intézmény 10 éves évfordulóján, 1991. február 9-én a Felsőszilvási Általános Iskola nevet vette fel. Azért erre a névre esett a választás, mert az iskola Komló városának Szilvási városrészében helyezkedik el, azon belül is a felső területen.

Ilyenkor már aktívan folyt az iskolában a német nemzetiségi nyelv emelt óraszámú történő tanítása. A diákok 5+1 órában tanulhatják az nyelvet, valamint a német népismeret tárgy keretén belül közelebbről megismerkedhetnek az országban élő német kisebbség hagyományaival, életmódjával és színes nemzetiségi kultúrájával. Néptáncot, meséket, mondókákat, dalokat tanulnak, továbbá nemzetiségi ételek elkészítésére is van lehetőségük az iskola tankonyhájában a pedagógus közbenjárásával.

A tantestület jelenlegi létszáma 20 fő, valamint további 2 fő segíti az oktató és nevelő munkát.

Nyolc osztályban folyik az általános iskolai nevelő-oktató munka. Jelenleg 156 fő tanul az intézményben.

1. ábra: Az intézmény jelenlegi tanulólétszáma. (Forrás: saját készítés)

Az iskola pedagógiai munkájának alapvető feladata, hogy a gyermeki nyitottságra, fogékonyságra, érdeklődésre és aktivitásra építve a személyiségfejlődés szempontjából fontos értékeket tanulóik elsajátítsák. Ilyen érték például az ember testi és lelki egészsége, az egészség megőrzésének fontossága, a természeti környezet védelme, az önellátás képességeinek kialakítás, az önismeret, a család tisztelete, a szülők, nagyszülők

megbecsülése, szeretete, udvariasság, figyelmesség, mások szokásainak és tulajdonának tiszteletben tartása, fegyelem és önfegyelem.

Fontosnak tartják, hogy a gyerekek megismerjék a természet értékeit. Előtérbe helyezik Magyarország megismerését, szeretetét, a nemzeti múlt megismerését, megértését, emlékeinek, hagyományainak, jelképeinek tiszteletét, ápolását, megbecsülését. A hazánkban élő kisebbségek és más népek, nemzetek jogainak tiszteletét, kultúrájának, hagyományaiknak tiszteletben tartását.

6. A szocialista eszmék és az úttörőmozgalom megjelenése az oktatásban

Ahogy már a korábbiakban is kifejtettem, Magyarország a Szovjetunió érdekszférájába került a II. világháború után. A szocialista eszmék így nem csak a politikában, hanem az emberek hétköznapijában, beleértve az oktatást is megjelentek, így a gyerekeket is érintették az ideológia vonatkozások.

A kommunista nevelés következetessége úgy tartotta, hogy az általános iskolai nevelésnek és az úttörőmozgalom pedagógiájának közös célt kell szolgálni. Ez pedig egy sokoldalúan és harmonikusan fejlett személyiség kialakítása. A sokoldalúság egyik vonása pedig a munka szabad, önkéntes jellegének felismerése, másik jegye pedig a szabadidő önfejlesztő felhasználásának képessége (Ágoston 1976, 76).

Az úttörőmozgalom a fent említett személyiségjegyek kialakítására és fejlesztésére jó lehetőségeket adott. A gyermekek részt tudtak venni érdeklődési köreiknek megfelelő, önkéntes tevékenységekben, és változatos szabadidős programokon gyarapíthatták tudásukat. Mindez hozzájárult a nevelés céljának megvalósításához.

Ahhoz, hogy ezeket a nevelési célokat valóban képesek legyenek elérni, a pedagógusoknak ismerniük kellett az úttörőmozgalom nevelési célkitűzéseit és az ehhez szükséges eszköztárat. Megkívánta továbbá a pedagógustól azt a kompetenciát, hogy képes legyen közösségi tevékenységek megszervezésére, irányítására és lebonyolítására. Az interjú készítésekor erre a kérdéskörre is kitértem, hogy abban a pedagógusképző intézetben, ahol tanultak megfelelő felkészítést kaptak-e az ifjúsági szervezetek vezetésével kapcsolatos feladatok későbbi ellátására. Mivel a megkérdezett pedagógusok tíz év különbséggel és más szakon végezték tanulmányaikat így két eltérő választ kaptam.

Az első válaszadóm T. Jánosné a Pécsi Tanárképző Főiskola matematika-kémia szakán 1971-ben szerzett diplomát. Elmondása szerint nem volt erre specializálódott kurzusuk a főiskolán, csak a gyakorló tanításaik alkalmával volt lehetőségük részt venni az úttörőmozgalommal kapcsolatos feladatokban és rendezvényeken. Mentortanáraik a gyakorló iskolában viszont igyekeztek őket legjobb tudásuk szerint felkészíteni a feladatra. Már végzett tanárként azonban, saját indíttatásból elvégzett különféle tanfolyamokat (őrsvezető, túravezető, nótafaképző), hogy megfelelő felkészültséggel állhasson a gyerekek elé.

Második interjúalanyom Gy. U. Mária a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán végzett 1981-ben. Ő már lehallgatott ilyen tematikájú tárgyakat (szám szerint hármat) tanulmányai során a főiskolán, Úttörővezetés, Honvédelmi ismeretek és Munkásmozgalom címmel. Emellett az egyéni nevelési gyakorlat keretein belül Kisdobosvezető-képző táborban kellett részt vennie, így az elméleti oktatás mellett a gyakorlati oktatás is megvalósult. Úgy érezte, hogy a tanítóképzőn elegendő ismeretet szerzett a gyermekmozgalmak vezetéséhez. Különösebb nehézség nélkül, kezdő tanítóként is meg tudta oldani a rá bízott feladatokat.

Az általános iskolák ebben az időszakban úgynevezett körzeti iskolák voltak. Ez azt jelentette, hogy nem volt az iskolaválasztás a szülők számára teljesen szabad, többnyire a család lakóhelyéhez tartozó intézménybe kellett gyermeküket beíratni (Balogh 2021). Ilyen körzetes iskola volt akkoriban is, és jelenleg is a fentebb bemutatott Felsőszilvási Általános Iskola. A továbbiakban az általánosságok mellett, erre az iskolára vonatkozó elemeket igyekszem minél részletesebben bemutatni az elkészített interjúk és a primer forrásaimon keresztül.

Az iskola kifejezetten fiatalnak mondható a korszakot tekintve, így a központilag szabályozott oktatás formái, melyben erőszakosan megjelent a szocializmus, ekkora már egészen enyhe formában jelent csak meg. Egy kezdetektől az intézményben dolgozó pedagógus elmondta, hogy 1981 augusztusában lehetőségük volt már a tankönyvválasztás során a szabad döntésre, nem kifejezetten egy adott tankönyvből kellett tanítaniuk tantárgyanként. Azonban ezekben az oktatási segédletekben is megjelentek a kommunizmus alapvetői ideológiai elvei és tanításai, alsó tagozatban viszont kevésbé. Felső tagozatban volt jellemző inkább, hogy szerepelt a tananyagok között a Nyugat elítélése, a kapitalizmus elleni harc, a tervgazdálkodás és az államosító tevékenységek pozitív elemeinket kihangsúlyozása.

Magyar irodalom órán a nagy magyar költők, mint például Petőfi Sándor vagy Ady Endre műveiben olyan értelmezési lehetőségeket tanítottak a diákoknak, amik a kommunizmus és a

szocializmus törekvésit hangsúlyozzák. Földrajz órán a nyugati országokról erősen elferdítve tanultak, fejletlen országként jellemezték őket. Matematika órán a számolási feladatokban szintén gyakori volt például párthű munkások eredményeinek kiszámítása.

Viszont az orosz, mint idegen nyelv oktatása az intézményben is erősen jelen volt. A gyerekek orosz nyelvi tagozatos iskola révén, emelt óraszámban, heti 3-5 órában tanulták a nyelvet. Ennek célja az volt, hogy elsajátítsák a diákok a nyelvtani alapokat, valamint egy körülbelül 1000-1500 szavas alapszókincset (Polyák 2019).

Érdeemesnek tartom megemlíteni tananyag tartalma mellett, a tantermek berendezésében, és az iskola épületében fizikálisan is megjelenő szocialista hatásokat. A kihajtható tábla felett minden esetben megtalálható volt a címer, mely még szovjet szimbólumokat tartalmazott, sarlót és kalapácsot. Az osztálytermek falain, láthatóak voltak képek is, melyeken Lenin szerepelt, Lenin él. Lenin élt. Lenin élni fog. felirattal. Az épületben kevés helyen, inkább faliújságokon voltak fellelhetőek fotók, rövid leírások Leninről, Sztálinról, Kádár Jánosról vagy szocialista ünnepekről, de csak az évfordulók, születésnapok alkalmával.

Ebben az intézményben is, ahogyan az ország összes iskolájában a mindennapok részévé vált a gyermekek számára az általában sötétkék színű egyenköpeny viselése. A szocializmus jellegéből adódóan ennek egyik indoka a különbségek felszámolása lehetett az egyes társadalmi rétegek között. (Múlt-kor, 2012). A tanulók nagy része nem kedvelte a köpeny használatát, pontosan amiatt, mert így egyforma volt mindenki, úgy érezték, hogy nem tudják saját személyiségüket, egyéniségüket kifejezni. A pedagógusok is viseltek ekkoriban köpenyt, az övék fehér színű volt, az elején két zsebbel. Praktikusnak tartották a felnőttek hordani, ruhájukat ugyanis megvédte, nem lett kréta poros, esetlegesen tintafoltos, könnyen tisztázható volt.

A mindennapok fontos részét képezi, úgy gondolom egymás megszólítása, legyen szó felnőtt-felnőtt, felnőtt-gyerek, vagy gyerek-gyerek kapcsolatáról. Amikor az ember erről a korszakról hall, vagy éppen tanul, biztosan megjelenik az elvtárs(nő), kartárs(nő), szaktárs(nő), pajtás, mint megszólítás, amit biztosan használtak is az emberek maguk között. Magam is úgy gondoltam, hogy az iskolában minden kétséget kizáróan jelen voltak ezek az elnevezések. Az interjú során az általam megkérdezettek viszont megcáfolták az állításomat. A pedagógusok körében nem voltak jellemzőek ezek a megszólítások, a kolléga, illetve kollegina, valamint a néven szólítás volt használatban. Az (igazgató) elvtárs megszólítás egyedül az iskolába érkező

hivatalos leveleken volt jelen, amit Komló város tanácsa elnökétől, a Magyar Úttörők Szövetségének elnökségeitől, illetve másik intézményektől kaptak különböző alkalmak kapcsán.³ A gyermekek körében azonban a pajtás szó használata előfordult, legfőképpen a kisdobos- és rajfoglalkozásokon volt hallható.

A hétköznapokon kívül az iskolai és városi ünnepek alkalmával is meg volt szabva a kötelező viselet. A gyerekeknek ilyenkor a kisdobos vagy úttörő egyenruhájukban kellett megjeleníteniük. Ez magában foglalta a fekete színű szoknyát a lányoknál, a fiúknál pedig a hosszúnadrágot, és a fehér színű úttörőinget válllappal, kisdobosok esetében a kék, úttörők esetében a piros színű nyakkendőt, a sípot valamint az övet díszes övcsattal kiegészítve, valamint akinek volt különböző rangjelzéseket és kitűzőket.

Ballagás alkalmával a lányoknak pedig matrózblúzt kellett viselniük. Ez egy fehér blúz volt, kék alapon fehér csíkos gallérral, és az ujjak végén egy-egy szintén kék alapon fehér csíkos mandzsettával.

A szocialista eszmék elsajátításán túl, a mozgalmi nevelés keretein belül, az iskolán kívüli tevékenységek és a gyermekek szabadidejének megszervezése bírt kiemelkedő jelentőséggel (Somogyvári 2014, 58.)

A brigádnaplóban olvasható, hogy az iskola első tanéve során, 1981 júniusában a mozgalom felvette a 4335. számú Radnóti Miklós úttörőcsapat nevet. Rajok neveinek írók, költők neveit választották. Így alakult meg például a Móra Ferenc, Szabó Lőrinc vagy a Verne Gyula raj. Az iskola számára a csapatzászlót patronálójuk, a Mélyfűró Vállalat vezetősége ajánlotta fel.

A gyerekek rengeteg iskolán kívüli tevékenységben vehettek részt. Interjúalanyom Gy. U. Mária úgy fogalmazott, hogy „...nagyon színes volt az akkori gyereksereg élete, mindenkit megmozgató programokkal tarkítva.”

Az ünnepnapokon és a szocialista ünnepek napjain a kisdobosoknak és az úttörőknek aktívan ki kellett venniük a részüket az ünnepek megtartása kapcsán. Az iskolai és a városi ünnepeken egyaránt kötelező volt a gyermekek számára a megjelenés, természetesen az egyenruhájukban. Ezeken az alkalmakon rövid beszédet mondtak, verset szavaltak és mozgalmi dalokat énekeltek, melyek hatványozottan tartalmazták a szocialista eszméket és gyakran megjelent bennük személyi kultusszal kapcsolatos utalás. Ezeken az iskolai

³ Brigádnapló I.: Április 4. Utcai Általános Iskola: 1981. Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolája tulajdona.

rendezvényeken gyakran részt vettek az intézmény patronálóinak képviselői, előfordult, hogy a városi tanácsból is érkeztek megtekinteni a tanulók ünnepi műsorát.

Ilyen jeles ünnepnap volt kora ősszel, szeptember 29-én a pákozdi csata évfordulóján a Fegyveres Erők Napja. Ilyenkor a gyerekek betekintést nyerhettek a katonaság és a rendőrség életébe, emellett pedig akadályversenyeken, számháborúkban vehettek részt.

November 7-én a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulója munkaszüneti napnak számított akkoriban, de az iskolában tartottak róla megemlékezéseket.

A tavaszi ünnepek közül az első március 15-e volt, amely során az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc napjairól, a második során március 21-én a Tanácsköztársaság kikiáltásáról, április 4-én pedig az ország felszabadulásáról emlékeztek meg iskolai kereteken belül. Május 1-jén, a munka ünnepén városi szintű felvonulásokat tartottak, ahol az eddigiekhez hasonlóan kötelező volt a gyerekek részvétele.

Tanév végéhez közeledve pedig június 2-án az Úttörőszövetség létrejöttének évfordulóját ünnepelték.

Az állami ünnepnapokon túl a diákoknak hagyományosan megrendezésre került más események is. Ilyenek voltak például az atlétikai versenyek, a körzeti három próba verseny, a mezei futóverseny, és az úttörőolimpiák. Először a tanulók a házi versenyeken, a továbbjutottak a városi versenyeken, és az ott is kiváló eredményt szerzők az országos versenyeken mérhették össze tudásukat egymással.

Megrendezésre kerültek országos szinten az OSN, vagyis az Országos Sport Napok. Ez egy tornaünnepély volt, ahol a gyerekek közösen bemutattak egy gyakorlatsort a város sporttelepén.

Iskolák közötti sportrendezvények is alkalmat teremtettek a gyermekek szabadidős tevékenységeinek változatossá tételére. Őrsök közötti kézilabda- és focikupákat, gyorsasági- és akadályversenyeket rendeztek,

Mind ezek mellett a városban hagyományá vált az évenként megtartott Felszabadulási Emléktúra, melyen az iskolai úttörőrajok megválasztott képviselői vehettek részt. Az iskola maga is rendszeresen szervezett rövidebb tanulmányi sétákat, kirándulásokat és hosszabb túrákat.

A sport és mozgásos versenyek mellett nagy hangsúlyt kaptak a mesemondó versenyek, versés prózamondó versenyek, tantárgyi vetélkedők is.

Kötelező, ám az előzetesen felsoroltakhoz képest szabadabb programok voltak a gyermekek számára megrendezett Gyermeknapok programjai. Ezek alkalmával vagy az iskolában vagy külső területen, a város pihenőiben aktivizálhatták a tanulók magukat akadályversenyeken, csapatépítő feladatokban.

Nem kötelező jelleggel pedig a mozgalom lehetőséget biztosított a nyári szabadidő megszervezett eltöltésére is. Úgynevezett úttörőtáborokat létesítettek a Balaton partján. Ilyen nagyobb úttörőtábor volt például Zánkán, vagy Csillebércen. Voltak kötelező jellegű programok, amelyeken mindenkinek részt kellett vennie. Ilyen volt a reggeli mindenkit megmozgató torna és a zászlófelvonás. Ezek mellett azonban lehetőség volt a kikapcsolódásra, játékra, a Balaton parti táborokban a vízben való fürdőzésre is. Gyakoriak voltak az esti tábortűz mellett a szalonnasütések, történetmesélések, közös éneklések.

A táborokban gyakran részt vettek más szocialista országból érkező úttörő gyerekek is, velük a társalgási nyelv természetesen az orosz volt. Az úttörőtáborokban való részvétel azonban jó magaviselethez és kiemelkedő tanulmányokhoz volt kötve, valamint általában elmondható, hogy főként városi gyerekeknek volt lehetőségük eljutni egy-egy táborba, a falusiaknak jóval kevesebb (Dubóczky, 2019).

A gyermekek az iskolai és a mozgalmi nevelés révén tudhatták, milyen viselkedési szerepeknek kell megfelelniük, és mit követel meg tőlük a jövő szocialista társadalma (Géczi 2010, 237).

7. A mozgalom hatása a pedagógusok szabadidős tevékenységeire

A gyermekek iskolán kívüli tevékenységeinek és szabadidejüknek megszervezése kapcsán elengedhetetlen szót ejteni az ehhez szoros fűződő háttérmunkáról. Ez pedig nem más, mint a pedagógusok kulcsfontosságú előzetes tervező munkája, szervező és lebonyolító képessége, valamint a megszervezett alkalmakon való jelenléte.

Mindez pedig nagymértékben átalakította a tantestület tagjainak szabadidejét. A továbbiakban a mozgalom erre gyakorolt hatását szeretném minél közelebbről szemügyre venni.

Válaszóim kérdésekre elmondták, hogy mikor kezdték a munkát az intézményben, milyen nőségben voltak jelen, valamint, hogy meddig voltak a tantestület tagjai.

T. Jánosné 1981. február 1. – 2008. november 1-ig erősítette az iskola munkáját. 1981-től az igazgató helyettesi, 1990-től igazgatói, 2005-től pedig tagintézmény vezetői posztot töltött be, közben matematikát és kémiát is tanított. 2008-ban nyugdíjba vonult. Gy. U. Mária 1981 augusztusában érkezett az intézménybe, jelenleg is a tantestület dolgozója. Tanítóként dolgozik, akkoriban pedig rajvezetői posztot is betöltött.

Mindkét pedagógus aktív dolgozó volt ebben az időszakban, amikor a mozgalom jelen volt az oktató-nevelő munka folyamatában.

Az iskolában az volt a bevett gyakorlat, hogy aki osztályfőnökséget vállalt, annak az osztálynak ő lett a rajvezetője, az osztályába járó gyerekek pedig egytől-egyig részt vettek a mozgalomban. A rajparancsnok feladata volt az iskolai őrsök és rajok összefogása, irányítása, a mozgalomban való részvétel megszervezése. Az iskola úttörőcsapatának vezetőjét viszont az illető pedagógussal közösen egyeztetve, az elvégzendő feladatok ismertetése és megbeszélése után történt kiválasztásra. Tehát elmondható, hogy nem az intézményvezető jelölte ki önkényesen a pedagógusokat a posztokra.

A brigádnaplóban látható korabeli fotókon többször is megfigyelhető, hogy volt egy terem az iskolában úttörőszoba névvel ellátva. Mivel kezdetekben délelőtti - délutáni tanítás folyt a tanintézményben, így az osztályterem egész nap a tanítás színtere volt. Ez a szoba lehetőséget biztosított arra, hogy különféle foglalkozásokat tudjanak tartani, a tanórán kívüli beltéri tevékenységeknek kiváló helyet biztosított. Méretei miatt azonban maximum 25-30 gyermek tudott egyszerre a terembe tartózkodni.

Az úttörőélet egyik fő eseménysorozatai közé tartozott a tanulók iskolai és városi ünnepekre, felvonulásokra való felkészítése. Az intézményben tartott ünnepségekre tanév elején már kijelölték a felelőst, akinek az adott műsort el kellett készítenie, ez általában egy adott osztályt jelentett. A jó kiállítású, szépen szavalni tudó, jól artikuláló gyermekeket választotta ki osztályfőnökük a szereplésre. Az ezekre való felkészülés a gyerekek szemszögéből nézve a tanítási órák alkalmával, általában magyar nyelv-és irodalom óra keretein belül zajlott és a gyermekek felkészültségétől függően 2-3 hét alatt megtörtént. A pedagógusnak azonban előzőleg össze kellett állítania a műsor forgatókönyvét, ki kellett keresnie az alkalomhoz illő szövegeket, verseket, esetlegesen dalokat, meg kellett terveznie a díszletet. Ez további egy

hetet vett körülbelül igénybe, és ezt a munkát javarészt már otthon végezték el. Az iskolai ünnepek kialakult menetrendjéhez tartozott, hogy az esemény mindig a rajok teljes felsorakoztatásával kezdődött. Ezután az úttörőcsapat vezetője elkiáltotta magát „4335. számú Radnóti Miklós úttörőcsapat vigyázz, zászlónak tisztelegj!” Ezután a dobos elverte a taktust, a rajok pedig jelentést tettek, majd megkezdődött az adott ünnepről szóló megemlékezés.

A városi felvonulásokon való részvétel azonban már hosszabb előkészületeket igényelt. Előfordult, hogy 1-1,5 hónappal az esemény lebonyolítása előtt már gyakorolni kezdték a gyerekekkel a helyes, ütemre való rendgyakorlatokat. Ide sorolható a menetelés, a sorakozás és az alakzatváltoztatás. Ezek együttes gyakorlására a tanító jelenlétével gyakran tanítási időn kívül került sor az iskola udvarán, ahol nagy tér állt rendelkezésre. Ilyen városi rendezvény volt a Május 1-jei felvonulás, ahol az iskolai csapatzászló és a rajvezetők vezetésével felvonultak a diákok a dísztribün előtt.

A különböző sporteseményekre és atlétikai versenyekre való felkészítés a testnevelő tanáron kívül az adott gyermek rajvezetőjének feladata is volt. Az egyik ilyen fő esemény, amit ki szeretnék emelni az az évente megrendezésre kerülő Országos Sport Napok voltak. Ezen a tornaünnepélyen való részvétel hosszú, előzetes felkészülést igényelt mind a gyerek, mind a pedagógus szemszögéből nézve is. Egy gyakorlatsort kellett a tanulóknak a városi Komlói Bányász Sporttelepen bemutatni a nagyközönség előtt. Az eseményt megelőzően gyakran már 2 hónappal korábban megkezdődtek a gyakorlások, ugyanis hiányzók esetén nagyon nehezen tudott kialakulni a helyes gyakorlatsor a gyerekekben. Eleinte az iskola területén, az időponthoz közeledve pedig már a műsor helyszínén zajlottak a próbák.

Mivel a sportlétesítmény a város másik felében volt megtalálható, így az itt történő próbákra tanítási órák után, a délutáni foglalkozások alkalmával került sor. A körülbelül egy óras próbák hosszát nagymértékben megnövelte az oda- és visszautazási idő is, így a próbák már tervezett foglalkozások idején is túlnyúltak, így a pedagógus szabadidejét jócskán megrövidítették.

A szépkiejtési versenyek, vers- és prózamondó versenyek, tantárgyi vetélkedők az interjúalanyaim véleménye szerint részben könnyű, de részben kihívást jelentő feladatok voltak. Az ő feladatuk ilyenkor egy ajánlás adása volt a gyermekek számára, hogy mi lenne az ideális szöveg számukra, azonban a gyerekeknek volt szabad választási lehetőségük is, értelemszerűen megfelelő minőségű keretek között. Ezután a tanulók otthon önállóan, vagy

szüleik segítségével tanulták meg az adott szöveget, a pedagógus már a megtanulást követően a megfelelő hangsúlyozások fontosságára hívta fel a figyelmet, majd ezek gyakorlása következett. A felkészülésre a délutáni kisdobos-és úttörőfoglalkozások alkalmával került sor.

Ami ilyen esetekben inkább a pedagógusra hárult, az a versenyek megszervezése és lebonyolítása volt. A zsűritagok felkeresése és a mindenki számára alkalmas időpont kijelölése volt az egyik legnehezebb feladat, gyakran előfordult elmondásuk szerint az, hogy pár nappal később a megkeresett személyek mégis lemondták, és nem vállalták a bíráló biztossági munkát. Ilyenkor újra, új neveket kellett felkeresniük és az ő kéréseikhez is alkalmazkodni kellett. Ezután következett az iskolán belüli megfelelő helyszín kiválasztása, a szükséges kellékek, jutalmak beszerzése, a verseny napján pedig az adott terület teljeskörű berendezése. Ezekre a versenyekre minden esetben tanítási idő után, a délutáni órákban került sor. Legalább 1 hónapot igényelt az erre való teljes felkészülés, megszervezés és lebonyolítás.

Az iskolán kívüli kirándulások, gyermeknapok megszervezése a pedagógusok egyik kedvelt tevékenysége közé tartozott. Úgy nyilatkoztak, hogy a természet közelsége miatt ez a fajta munka a kikapcsolódási lehetőséggel is összefonódott. A túrák kedvelt útvonalai közé tartozott a Mecsek hegység látnivalóinak felfedezése, a Melegmányi-völgy, Óbánya és Kisújbánya. Gyakran megfordultak a városban található, a közösség számára kialakított pihenőhelyeken is, ilyen volt a Kossuth-bánya pihenője és a Sikondai pihenőpark. Ezeket az alkalmakat különféle állomásokon teljesítendő feladatok, akadályversenyek, váltóversenyek, számháborúk, közösségépítő programok és a pedagógusok között megrendezendő főzőversenyek tették színessé.

A főzés során mindenkinek megvolt a maga feladatköre, mint például a fahordás, a tűzgyújtás, az ízesítés, a kóstolás, és az egyik legfontosabb, a tűz szakszerű eloltása. Az elkészített ételeket pedig a pedagógusok együtt fogyasztották el a gyerekekkel. Mivel a tantestület tagjai között voltak olyan személyek, akik folyamatosan jártak szabadidejükben túrázni, így ezek megszervezését az esetek nagy többségében ők vállalták magukra, akkor is, ha nem voltak éppen rajzvezetők vagy úttörővezetők. Ezzel levettek egy kis terhet azok válláról, akik szorgalmasan tevékenykedtek a mozgalom életének más területein.

Országjáró kirándulásokon is részt vettek az iskola tanulói és dolgozói egyaránt, évente több alkalommal is. Minél nagyobbak voltak a gyerekek, annál messzebbi tájakat fedezhettek fel. Így jutottak el többek között Székesfehérvárra, Pannonhalmára és Győrbe, vagy másik kedvelt

útvonaluk volt a Keszthely, Zalaegerszeg, Szombathely, Sopron vonal. Orosz tagozatos iskola révén pedig Kijevbe, Ukrajna fővárosába is megszervezésre került egy tanulmányi kirándulás. Itt a diákok megtekinthették többek között a Pecserszka Lavra székesegyházat, a Hősök emlékművét és a Lenin Múzeumot, kikapcsolódásképpen pedig egy napot a városi Vidámparkban töltöttek el.

A belföldi és a külföldi utazások egyaránt több napot vettek igénybe, ahol a pedagógusoknak napi 24 órában készen kellett állniuk, hogy megfelelően el tudják látni a gyerekek felügyeletét. Nem beszélve az egész folyamat megszervezéséről, a külön buszok biztosításáról, a szállások lefoglalásáról, az étkezés biztosításáról, a megfelelő programok megkereséséről, azokra való jelentkezésről. Ezekre a felkészülést több hónappal az indulás előtt már meg kell kezdeni, hogy minden megfelelően meg tudjon valósulni és élvezetes legyen mind a gyerekek, mind a szervező és a kísérő pedagógusok számára.

Interjúalanyaim úgy tartották, hogy a legnehezebb feladataik közé tartozott az ilyen többnapos kirándulások megszervezése és ez volt az, ami a legtöbb időt felemésztette a délutáni szabadidejükből. Egyikőjük viccesen megjegyezte, hogy férje már azt mondta neki, nem is tanító a hivatása, hanem utazásszervező.

A gyerekek nyári táboroztatása önként vállaltás alapján történt, melyekre a nyári szünidő alatt került sor. Balatonberény és Csillebérc volt az úttörőtáboroknak helyet adó helyszín. Körülbelül 60-70 gyermek és 7-10 felnőtt töltötte szünidőjét a Balaton partján és a Budapest vonzaskörzetében található táborokban évről évre. A pedagógusnak a tábori jelenlét mellett előzetes tennivalói is akadtak ilyenkor. Értesíteni kellett a résztvevő gyerekek szüleit a pontos dátumokról, a szükséges ruházatról és kiegészítőkről, más egyéb fontos tudnivalókról. A tábor ideje alatti programokon azonban a tanító a gyerekekkel együtt „csak” részt vett, felügyeletet biztosított, ugyanis ezeket az úttörőtábor vezetői szervezték meg.

A kisdobos- és úttörőmozgalom feladatainak ellátása mellett az úgynevezett társadalmi munkából is aktívan ki kellett venniük részüket a pedagógusoknak. Ezt a munkafolyamatot az önkéntes jelzővel is gyakran felruházták, azonban mivel központilag elvárt tevékenységforma volt, így nem lehet igazán önkéntestnek nevezni.

T. Jánosné ezzel kapcsolatban így fogalmazott: „Új iskola, fiatal nevelőkkel, szülőkkel, sok iskolában és városrész környékén elvégzendő munkával..., ez mind remekül adott lehetőséget a társadalmi munkának.” A szülők javarészt szocialista brigádok dolgozói voltak, sok

társadalmi munkaórát vállaltak, teljesítettek. Ezeken az alkalmakon, amik általában hétköznapi, tanítási- és munkaórák után voltak a pedagógusok szintén részt vettek. Így kerültek az osztálytermek falaira polcok, szemléltető táblák, az iskolai folyósóra beépített szekrények. Ekkor történt meg az iskola udvarának fásítása és virágosítása, valamint a korábbiakban már említett betonozása is. Mindenki aktívan kivette részét a munkából, hiszen az iskolát szépítették, gyarapították a munka által. Emellett a városrészt is folyamatosan próbálták rendben tartani, szemétszedő akciókat hirdettek, bokrokat, fákat ültettek árnyék reményében a játszóterek köré, igyekeztek még otthonosabbá tenni környezetüket.

Ezeket a munkálatok tükrözik a brigádnaplók feljegyzései is, amiből párat kiemelnek. A sportpálya lebetonozása során 220 szülő, 73 tanuló és a pedagógusok 6943 óra társadalmi munkát végeztek. Valamint 150 facsetete, körülbelül 100 virág, 4 tulipánfa, 10 ezüsthárs, 10 szomorúfűz és számtalan díszbokor került elültetésre 226 szülő, 472 tanuló és 30 pedagógus segítségével 2075 óra önkéntes tevékenység során.

Az üzemek példájára megrendezésre kerülő kommunista szombatok alkalmával szintén meg kellett jelennie a pedagógusnak az intézményben. Ezeken a napokon való részvételt és beosztást mindig előzetesen a tantestülettel megbeszélve, egyeztetve és megtervezte végezték és készítették el. Kötelezővé az intézmény nem tette a jelenlétet, azonban annak a pedagógusnak, akinek az osztályába járó gyerekek és szüleik jelezték részvételi szándékukat, értelemszerűen részt kellett vennie.

Nemcsak a környék gyerekei, de a szülők és a városrészben élő idős lakosság számára is nyitva állt ezeken a napokon az iskola kapuja. Sporttevékenységekben vehettek részt, barkácsolhattak vagy akár benevezhettek a népdaléneklési háziversenyre. Mind ezek után pedig az érdeklődők egy filmvetítést is megtekinthettek naplezárásképpen.

Gy. U. Mária úgy emlékezett vissza, hogy a kommunista szombatok alkalmával úgynevezett városszépítő akciókban is részt kellett venniük. Ilyenkor a városi arborétumot és környezetét tették rendbe, szemetet szedtek.

A szocializmusban számos SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) üdülő is nyílt, ahova azok a felnőttek, akik tagjai voltak a szakszervezetnek munkahelyi jutalomként vagy kiegészítésként kaptak lehetőséget a kikapcsolódásra családtagjaikkal együtt. (Dubóczky, 2019). Ezek a nyaralóhelyek is javarészt a Balaton környékén kaptak helyet, így az ide eljutók

minden lehetőségét kihasználhatták a „magyar tengernek”. Voltak üdülők azonban a Budapesten, a Mátrában és a Bükkben is, valamint nagyobb városokban is.

Válaszadóimnak is nyílt lehetősége ilyenfajta üdülés igénybevételére, amivel természetesen éltek is. Egyetértettek abban, hogy akkoriban ez nagy lehetőséget jelentett a családok számára, hogy kedvezményesen eljuthassanak az ország különböző pontjaira, és ott egy vagy akár több hetet eltölthessenek. Így élményhez tudták juttatni családjukat, gyermekeiket, valamint számukra is pihenési és feltöltődési lehetőséget biztosított a tanév során végzett folyamatos munka után.

A félig strukturált interjúk elemzése alapján megállapítható, hogy a megkérdezettek pozitívan tekintettek vissza a kisdobos- és úttörőmozgalom jelenlétére az oktató-nevelő munkában. A kérdezettek maguk is mind aktív tagjai voltak a mozgalomnak gyerekként, melyet akkor is pozitívan éltek meg, örültek, hogy osztálytársaikkal, tanítójukkal tölthetik a délutánjaikat is játékos keretek között, nem csak a tanítási órák alkalmával. Emiatt sem volt számukra ismeretlen terület, amikor megkezdték a munkájukat, mint végzett pedagógus, ugyanis voltak már emlékeik a mozgalomról.

Mindketten úgy nyilatkoztak, hogy a mozgalmi munkával kapcsolatban járó terhek megoszlása egyenlő volt a munkahelyükön. Fiatal tantestület révén a pedagógusok nagy belső motivációval rendelkeztek, így optimálisan el tudták egymás között osztani a munkát. Segítséget, támogatást is kaptak, hogyha egymáshoz fordultak kérdéseikkel, valamint lehetőségük nyílt különböző tanfolyamokon, képzéseken is részt venni, továbbá szakirodalmak is álltak már rendelkezésükre a témával kapcsolatosan.

Szerették a mozgalmi munkát, élvezték, amit akkoriban kötelező jelleggel, de csinálniuk kellett. Lehetőségük volt ugyanis a gyerekek számára változatos szabadidős programokat megszervezni, eseményeken, rendezvényeken részt venni (szabadtéri, sport, kulturális, kirándulás, táborozás, stb.) velük.

Mind ezek mellett abban is egyetértettek, hogy szabadidejüket nem befolyásolta számottevően a mozgalommal kapcsolatos tevékenységekre való felkészülés. Úgy gondolják, hogy napjainkban is nehezedik ennyi feladat egy pedagógus vállára, ha nem több. Ugyanúgy megrendezésre kerülnek vetélkedők, versenyek melyekre a gyerekeket folyamatosan fel kell készíteni, valamint a túrák, kirándulások, táborozások is jelen vannak az iskola életében, amik megszervezése továbbra is a tanítók, tanárok feladata. Emellett pedig iskolába hívogató

foglalkozások, családi délutánok is megrendezésre kerülnek már az intézmények népszerűsítése érdekében, amik szintén a pedagógusok szabadidejében bonyolítódnak le.

Végül pedig úgy tartották, hogy a mozgalom nem csak a gyerekek számára bírt csapatösszekovácsló erővel, hanem a felnőttekre is kihatott mindez. Az akkori tantestület tagjai ugyanis a mai napig tartják egymással a kapcsolatot, rendszeresen beszélgetnek, találkoznak. Éves szinten pedig közös kirándulást is szoktak szervezni, ezeken az alkalmakon gyakran felidézik közös pályakezdésük pozitív és negatív élményeit, örömmel emlékeznek vissza a 30-40 évvel ezelőtti történetekre.

8. Összegzés

Szakedolgozatomban a Magyarországon szocialista mintára megalakuló gyermekmozgalmak világát igyekeztem minél részletesebben bemutatni egy adott intézményen keresztül. A téma áttekintése kapcsán ismertettem a cserkészmozgalmat, mint az úttörőmozgalom előképét, a kiválasztott korszak rövid áttekintését, a mozgalmak megalakulásának körülményeit és jellemzőit, a kiválasztott intézményt és a települését, a szocialista eszmék és a mozgalmak megjelenését az oktatásban, valamint mind ezek hatását a pedagógusok szemszögéből nézve, kiemelt figyelmet fordítva saját szabadidejükre.

A dolgozatomhoz elvégzett kvalitatív kutatással a célom az volt, hogy információkat szerezzek az érdekeltektől arról, hogy 1981 és 2000 között a kisdobos- és úttörőmozgalommal járó tevékenységek mennyire befolyásolták szabadidős tevékenységeiket, valamint, hogy választ kapjak arra, mennyi többletmunkával járt számukra ezeknek a megszervezése. Az akkoriban az intézményben dolgozók teljes körét nem volt szándékomban megkérdezni, négy főt választottam ki interjúalanynak. Az intézmény jelenlegi vezetőjével, egy kezdetektől jelenleg is ott dolgozó tanítóval és az iskola megnyitásakor igazgatóhelyettesként dolgozó pedagógussal végeztem el a kutatást, egy fő sajnos nem reagált a megkeresésemre.

Emellett az intézménytől kézhez kapott, az iskola ünnepélyes megnyitásától egészen a 2000-es évekig vezetett brigádnaplók álltak rendelkezésemre ahhoz, hogy választ kapjak a fent említett kérdéskörre.

Az elvégzett interjúk alapján az alábbi következtetéseket vontam le:

- A pedagógusok megfelelő szaktudással és motivációval rendelkeztek ahhoz, hogy elméleti és gyakorlati ismereteiket felhasználva minőségi programokat és foglalkozásokat biztosítsanak a tanulók számára.
- A gyermekek felkészítése a különböző szellemi- és sporteseményekre nem járt több munkával, mint jelenleg.
- Az iskolai és városi szintű állami ünnepekre való előzetes készülés több időt vett igénybe napjainkhoz képest a pedagógusoktól.
- Szabadidős tevékenységeiket hasonló mértékben befolyásolta a gyermekmozgalom jelenléte, mint a mai programok, foglalkozások, kirándulások, táboroztatások megszervezése.
- A társadalmi munka és a kommunista szombatok megrendezése hatott ki szabadidejükre számottevőbben.

Ahogy a fentiekből is kiderül pedagógusok nem érezték tehernek a mozgalmi munkával járó feladatok elvégzését, ugyanis nem a kötelezőséget, hanem a munkatársakkal és a gyerekekkel való együtt munkálkodást, a közös sikert, örömet látták, tapasztalták benne. Mind ezek miatt pedig nem bánták, hogyha szabadidejük terhére kellett dolgozniuk az eredmények elérése érdekében.

9. Irodalomjegyzék

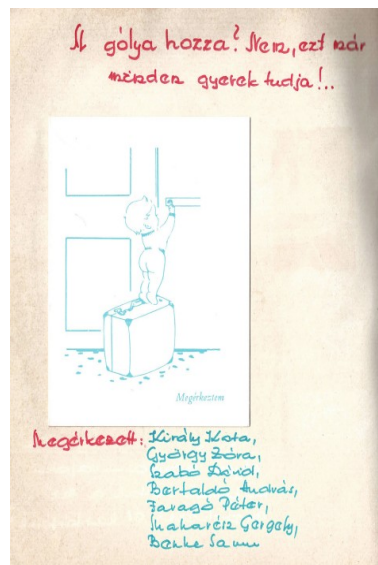
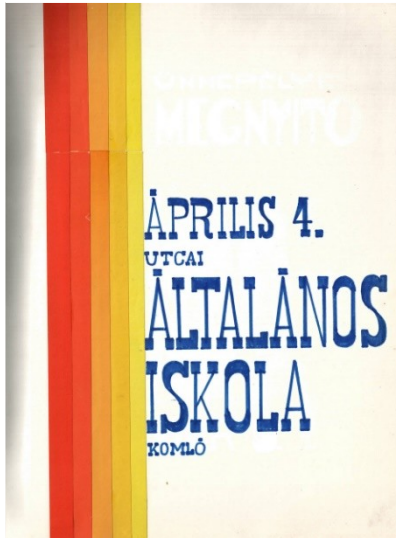
1. Ágoston György (1976): A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 76.
2. Albert B. Gábor (2011): A nevelés történeti és elméleti alapjai. Kaposvár: Kaposvári Egyetem. p. 88-93.
3. Balogh Fruzsina (2021): Oktatás a mindennapokban a rákosi-, és a kádár-korszak idején. Polgári Szemle. 17. évfolyam 1-3. szám. p. 399-408.
4. Boncz Imre (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Egészségtudomány Kar. p. 14-41.
5. Cserdi András (1981.01.): A várossá nyilvánítás előtti Komlóról. In.: Jakab Józsefné (szerk.): Tükörcserepeink - Történelmi olvasó- és képeskönyv a XX. század Komlójáról. Pécs: Agora Kft. p.79.
6. Cserdi András (1981.02.): Komló 1951-ben, a várossá nyilvánítás előtt. In.:Jakab Józsefné (szerk.): Tükörcserepeink - Történelmi olvasó- és képeskönyv a XX. század Komlójáról. Pécs: Agora Kft. p. 82.
7. Cserdi András (1981.04.): Komló első öt éves terve (1950 – 1954). In.:Jakab Józsefné (szerk.): Tükörcserepeink - Történelmi olvasó- és képeskönyv a XX. század Komlójáról. Pécs: Agora Kft. p. 84.
8. Csunderlik Péter (2023): 1919 A Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása. In.:Laczó Ferenc – Varga Bálint (szerk): Magyarország globális története - 1869-2022. Budapest: Corvina Kiadó. p. 140-144.
9. Dubóczky Krisztina (2019): Számháború, Balaton, úttörőtábor: így élvezték dédszüleink a nyári szünetet. online: <https://sokszinuvidek.24.hu/életmod/2019/07/02/dedszulok-nyari-szunet-balaton-uttorotabor-szamhaboru/> [letöltés dátuma: 2023. 04. 20.]
10. Géczy János (2010): Sajtó, kép, neveléstörténet. Veszprém - Budapest: Iskolakultúra p. 137.
11. Harnóczy Örs (szerk.) (1992): Komló. Kaposvár: Nyomdaipari Szolgáltató Kft. p. 1-8.
12. Horn János (2012): Életpályák: kohászat. Budapest: Vasas Szakszervezeti Szövetség. p. 306-307.
13. Horváth Attila (2016): A szovjet típusú diktatúra oktatáspolitikája Magyarországon. Polgári Szemle, 12. évfolyam, 1-3. szám. p. 94-114.

14. Jakab Józsefné (2004.02.): A komlói szénbányászat és öröksége. In.:Jakab Józsefné (szerk.): Tükörcserepeink - Történelmi olvasó- és képekönyv a XX. század Komlójáról. Pécs: Agora Kft. p. 98-110.
15. Johnston, Scott (2012): Looking Wide? Imperialism, Internationalism, and the Boy Scout Movement, 1918–1939. Waterloo, Ontario Canada: University of Waterloo.
16. Kutnyánszky József (1957): Komló múltja. In.:Jakab Józsefné (szerk.): Tükörcserepeink - Történelmi olvasó- és képekönyv a XX. század Komlójáról. Pécs: Agora Kft. p. 23-27.
17. Múlt-kor (2012.10.04.): Az iskolaköpeny emléke. online: https://mult-kor.hu/20121004_az_iskolakopeny_emleke [letöltés dátuma: 2023. 04. 18.]
18. Múlt-kor (2015.04.03): Mikor ért véget a 2. világháború Magyarországon? [online]: <https://mult-kor.hu/mikor-ert-veget-a-2-vilaghaboru-magyarorszagon-20150403> [letöltés dátuma: 2023. 04. 15.]
19. Múlt-kor (2022.12.28.): 41 év szünet után támadt fel a magyar cserkészlet. [online]: <https://mult-kor.hu/41-ev-szunet-utan-tamadt-fel-a-magyar-cserkeszet-20221228> [letöltés dátuma: 2023. 04. 27.]
20. Olasz Lajos (2020): Polgári társadalom –”államosított társadalom : a népi demokráciától a Rákosi-diktatúráig, 1945-1956. In: Cora Zoltán; Kiss Mária Rita; Olasz Lajos (szerk.) Fejezetek a magyarországi társadalom- és szociálpolitika történetéből I.: tanulmányok a kiegyezéstől a rendszerváltásig (1867-1989). Szeged. Belvedere Meridionale Kft. p. 121-148.
21. Polyák Petra (2019.06.07.): A kötelező orosz nyelvi oktatás, avagy a szovjetizált magyar felsőoktatás állatorvosi lova. online: <https://ujkor.hu/content/kotelezo-orosz-nyelvi-oktatas-avagy-szovjetizalt-magyar-felsooktatas-allatorvosi-lova> [letöltés dátuma: 2023. 04. 18.]
22. Pukánszky Béla, Nóbik Attila (2019): A magyar iskoláztatás története a 19-20. században. [online]:http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Magyar_isk_tortenete/index.html [letöltés dátuma: 2023. 04. 17.]
23. Somogyvári Lajos (2014): Az iskolán belüli és kívüli nevelés szinterei az 1960-as évek Magyarországon – beavatás az úttörőmozgalmi életbe. Iskolakultúra. 24. évfolyam. 3. szám. p. 51-59.
24. Sz.n. (2007): Scouting - 100 Years Old in 2007. [online]: <https://web.archive.org/web/20070312020412/http://www.scout.org/en/>

- [about_scouting/facts_figures/history/scouting_100_years_old_in_2007#](#) [letöltés dátuma: 2023. 04. 27.]
25. TanNé (2012.09.19): Tíz parancsolat vs. úttörők 12 pontja. [online]: https://erkolestan.blog.hu/2012/09/19/tiz_parancsolat_vs_uttorok_12_pontja [letöltés dátuma: 2023. 04. 17.]
26. Tarján M. Tamás (é.n.): Magyarországon hivatalosan véget ér a II. világháború. online: https://rubicon.hu/kalendarium/1945-aprilis-4-magyarorszagon-hivatalosan-veget-er-a-ii-vilaghaboru?gc_id=14734383555&h_ad_id=547570060264&gclid=EAIaIQobChMItbX87Ma1_gIVErHVCh2DxgwzEAAYASAAEgJq3_D_BwE [letöltés dátuma: 2023. 04. 19.]
27. Tóth-Péter Veronika (2017.08.09.): „Szocialista módon dolgozni, tanulni, élni”. [online]: https://mnl.gov.hu/mnl/keml/hirek/szocialista_modon_dolgozni_tanulni_elni [letöltés dátuma: 2023. 04. 17.]
28. Udvardy Zoltán (2005.03.21.): A terror 133 napja - A Tanácsköztársaság rémtettei megelőlegezték a baloldali diktatúra évtizedeit. [online]: <https://web.archive.org/web/20161028020745/http://mno.hu/migr/a-terror-133-napja-598560> [letöltés dátuma: 2023. 04. 15.]
29. Záhonyi Ede (1976): Szövetségünk történetéből. In: Gaál Ferenc (szerk.): Úttörőkrónika – A magyar úttörőmozgalom harminc éve. Budapest. Móra Ferenc Könyvkiadó. p. 9-25.

10. Mellékletek

1. számú melléklet: Képek a brigádnaplóból

Balatonberény

augusztus
július

"Többen barnára süttek -
szárok sokat ettek -
de leginkább énekeltek
.... szóval: nagyon vidáman éltek! ..."

Akadétkoncert is
vott.
Már itt vajon
hol van az
akadály?

Csillebékre is több
pártásunk eljött.
Tanultak, pihentek.
Ebből az alkolomból
kiapta csapatunk ezt a
nap lapot.

A nyarat ismét Berényben
tökölte táborozó
csapatunk

Csata és
versenyek

A vezérkar egy része
éppen itt tart
haditanácsot?

2. számú melléklet: A kisdobos és úttörőmozgalom relikviái

3. számú melléklet: Interjúvázlat

Papp Cintia Fanninak hívnak, a Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézetének tanító szakos, végzős hallgató vagyok.

A szakdolgozatomban végzett kutatás során a Szilvási Általános Iskola Felsőszilvási Általános Iskolájának azokat a dolgozóit keresem fel, aki az 1980-as évektől dolgoztak/dolgoznak az intézményben.

A vizsgálat célja, hogy információkat szerezzek az érdekeltektől arról, hogy 1981 és 2000 között a kisdobos- és úttörőmozgalommal járó tevékenységek mennyire befolyásolták szabadidős tevékenységeiket, valamint, hogy választ kapjak arra, mennyi többletmunkával járt számukra ezeknek a megszervezése.

A kapott adatokat anonim módon kezelem és kizárólag tudományos célokat szolgálnak. A válaszadás önkéntes, nincs jó vagy rossz válasz, azt szeretném tudni, amit valójában Ön gondol. Kérem, segítse munkámat válaszaival!

- 1) Melyik pedagógusképző intézetben tanult?
- 2) Ez az intézet felkészítették-e a leendő tanítókat/tanárokat az ifjúsági szervezetek vezetésével kapcsolatos feladataik ellátására?
- 3) Hogyha volt előzetes felkészítés, akkor a mozgalmi vezetői feladatok közül melyek ellátására készítették fel jól, illetve melyek végzésére nem kaptak megfelelő felkészítést?
- 4) Mikor kezdte a munkát az akkori Komlói, Április 4. Utcai Általános Iskolában? Meddig volt a tantestület dolgozója?
- 5) Milyen munkakörben/munkakörökben dolgozott az intézményben? (tanár, tanító, osztálytanító, igazgató helyettes, intézményvezető, úttörővezető, rajzvezető, csapatvezető stb.)
- 6) Orosz nyelv volt az iskolában akkoriban oktatva. Ez heti hány alkalmat jelentett a gyerekek számára?
- 7) Az orosz nyelv oktatása mellett más tantárgyakban is érezhető volt a kommunista ideológia megjelenése? (Pl. a Nyugat és a kapitalizmus elleni védekezés, a gyárakban dolgozó munkások és a tsz-beli parasztok szerepének kiemelése.)
- 8) Volt-e szabad tankönyvválasztás vagy tantárgyanként 1-1 állt rendelkezésre?

- 9) A tantermeket kötelezően díszíteni kellett szocialista jelképekkel? (Pl. szocializmusra buzdító plakátokkal, feliratokkal, festményekkel, politikusok képeivel.)
- 10) Hogyha a tantermekben nem, akkor az iskola épületében voltak-e jelen ilyen jelképek?
- 11) Önkéntesen lehetett jelentkezni úttörővezetőnek/kisodobosvezetőnek, rajvezetőnek vagy az intézményvezető jelölte ki a munkakörre a pedagógust?
- 12) Mennyi plusz munkát jelentett úttörővezetőként/rajvezetőként a programok megszervezése és lebonyolítása, a gyerekek versenyekre való felkészítése? (Gondolok itt a különböző felvonulásokra, csapatgyűlésekre, akadályversenyekre, úttörő olimpiákra, gyermeknapokra, kirándulásokra stb.)
- 13) Az iskola minden osztálya, azon belül pedig osztály minden tanulója tagja volt a szervezetnek?
- 14) Jellemző volt az elvtárs/elvtársnő megszólítás a felnőttek körében? Esetleg másfajta megszólítás?
- 15) Jellemző volt a gyermekek körében a pajtás megszólítás?
- 16) Milyen elnevezésű rajok voltak az intézményben?
- 17) Korabeli fotókon láttam, hogy volt egy terem az iskolában úttörőszoba névvel ellátva. Mi célt szolgált ez a terem?
- 18) Az úgynevezett kommunista szombatok alkalmával kiknek kellett jelen lenniük az intézményben? Mi volt a jellemző ezeken a napokon, mit kellett csinálni akár a pedagógusnak, a gyerekeknek, esetleg a szülőknek?
- 19) A brigádnaplókban jól látható a társadalmi munkaórák magas száma, valamint a szülők és a gyerekek jelenléte is. A tantestület minden tagja (egyőtől-egyig) ilyenkor aktívan kivette a részét szintén a munkából? Pedagógusként mennyire hatottak ki ezek a plusz munkaórák a szabadidejére? Hétköznapiokon vagy hétvégéken lehetett ezeket elvégezni?
- 20) Pedagógusként Önnek is részt kellett vennie a nyári táborokban Zánkán, illetve Csillebércen? Hogyha igen, mennyi ideig tartott egy ilyen táboroztatás?
- 21) Összességében milyen benyomásai/élményei maradtak meg ebből az ún. „úttörős időszakból”? Jó volt? Rossz volt? Miért? Maradhatott-e volna esetleg meg belőle valami? Hogyha igen, akkor mi?

5. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat mint

NYILATKOZAT

Alulírott PAPP CIUTIA FANFI, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus TAJTIÉ szak nappali/levelező* tagozó végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldala összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év 04. hó 24. nap

Papp Cintia Fanni
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár 2023 év június hó 1. nap

[Signature]
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!